

УДК 338 : 633.9 : 644.1

**УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ
ВИКОРИСТАННЯ БІОЕНЕРГЕТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
МУНІЦИПАЛЬНИХ ЦІЛЯХ**

**IMPROVING THE FINANCIAL AND ECONOMIC MECHANISMS FOR
USING OF BIOENERGY TECHNOLOGIES IN MUNICIPAL PURPOSES**

Олександр ІГНАТЕНКО,
кандидат економічних наук,
Національна академії державного
управління при Президентові
України, Київ

Oleksandr IGNATENKO,
Candidate of Economic Sciences,
National Academy of Public
Administration under the President of
Ukraine, Kyiv

Здійснено аналіз фінансово-економічних механізмів державного регулювання сфери біоенергетики, зокрема використання біоенергетичних технологій у муніципальних цілях для теплопостачання та гарячого водопостачання.

Охарактеризовано можливий потенціал їх застосування в Україні. Наведено законодавчі акти, які регулюють фінансово-економічні механізми діяльності суб'єктів господарської діяльності у сфері біоенергетики.

Розроблено пропозиції з удосконалення фінансово-економічних механізмів використання біоенергетичних технологій у муніципальних цілях, що стосуються Бюджетного та Податкового кодексів України, законів України «Про теплопостачання», «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації», «Про альтернативні джерела енергії», «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві», «Про енергозбереження», «Про житлово-комунальні послуги» та «Про інноваційну діяльність».

Ключові слова: державне регулювання, біоенергетика, житлово-комунальне господарство, державна політика, державне управління, нормативно-правове регулювання.

The financial and economic mechanisms of state regulation of area of bioenergy, includes using of bioenergy technologies in municipal purposes for heat and hot water supplying, is analyzed.

A possible potential of their application in Ukraine is characterized. Legislative acts of governing financial and economic mechanisms of economic entities in the field of bioenergy are represented.

Proposals for improving the financial and economic mechanisms use of bioenergy technologies in municipal purposes are made for certain laws: the Budget and Tax codes of Ukraine, laws of Ukraine «On Heat Supply», «On the introduction

of new investment opportunities, guaranteeing the rights and interests of businesses for major energy modernization», «On alternative energy sources», «On prioritize social development of rural areas and agriculture in the national economy», «On energy saving», «On housing and communal services», «On innovation activity».

Key words: *state regulation, bioenergy, housing and communal services, public policy, public administration, normative and legal regulation.*

Постановка проблеми. Біоенергетичні технології є одним із найбільш перспективних напрямів використання відновлюваних джерел енергії як у світі, так і в Україні. Проте продуктивне застосування таких технологій залишається дуже обмеженим.

Наразі, за даними Держенергоефективності України [1], обсяг виробництва енергії з біоенергетичних джерел становить близько 1,24 % загального постачання первинної енергії, причому переважно за рахунок дров для побутових цілей, а також як палива в лісовому господарстві та на деревообробних підприємствах. Цей показник є вкрай низький. В окремих дослідженнях зазначається, що на енергію з біомаси може припадати щонайменше в 6, а потенційно – у 10 разів більша частка в паливно-енергетичному балансі України, тобто 7 %.

Останнім часом набувають важливого значення питання державного регулювання сфери біоенергетики в контексті застосування фінансово-економічних та правових механізмів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам державного регулювання сфери біоенергетики в Україні приділили увагу такі науковці, як Г.Г. Гелетуха [2] та Т.А. Железна [3], зокрема оцінюванню ресурсного потенціалу біоенергетичних джерел енергії, визначенню ресурсної бази та можливостям реалізації проектів упровадження біоенергетичних технологій у сучасних умовах.

Однак поглибленого дослідження потребують питання державного регулювання сфери біоенергетики в контексті вдосконалення фінансово-економічних механізмів використання біоенергетичних технологій у муніципальних цілях для тепло- та гарячого водопостачання.

Саме тому **мета** статті полягає у визначенні та аналізі фінансово-економічних механізмів застосування біоенергетичних технологій у процесі державного регулювання цієї сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. До актуальних напрямів розвитку відновлюваної енергетики в Україні, безперечно, належить використання біоенергетичних ресурсів. Це обумовлюється особливостями клімату, потужностями вітчизняного аграрно-промислового комплексу та наявністю необхідних трудових ресурсів.

Стале застосування вітчизняних біоенергетичних ресурсів дає змогу зменшити енергетичну залежність України, поліпшити клімат, скоротити безробіття, збільшити податкові надходження, покращити торговельно-платіжний баланс держави.

За розрахунками експертів, потенціал біомаси, яким Україна володіє для

виробництва енергії, становить близько 27 млн т у.п. на рік, з яких 12,2 – це відходи сільського господарства, а 10 млн т у.п. – енергетичних культур. Сьогодні цей потенціал не використовується повною мірою, адже лише 10 % (2,7 млн т у.п. на рік) його спрямовується на енергетичні потреби [4].

Незважаючи на те, що наразі природний газ можна вважати зручним для особистого опалення, однак рівень тарифів на нього робить біомасу перспективним і економічно ефективним видом палива. Водночас найбільшого збільшення використання біоенергетичних ресурсів можна досягти в житлово-комунальному господарстві, бюджетній сфері, а також промисловості.

Як зазначають експерти, у разі заміщення 10 % природного газу місцевою біомасою в комунальній енергетиці необхідні інвестиції в розмірі 14 млрд грн. При цьому можливо досягнути економії природного газу за рахунок заміщення його соломомою в розмірі 750 млн м³/рік. Одночасно створюється до 15 тис. нових робочих місць, близько 1,5 млрд грн на рік залишається в Україні замість здійснення платежів за російський газ, з яких майже 350 млн грн – це прибуток агровиробників та логістичних компаній [5].

Слід зазначити, що відносини у сфері біоенергетики регулюються численними нормативно-правовими актами.

Серед важливих законодавчих документів щодо фінансово-економічних та правових механізмів державного регулювання використання біомаси в муніципальному тепло- та гарячому водопостачанні, які впливають на цю сферу, можна відзначити наступні: Бюджетний і Податковий кодекси України; закони України «Про альтернативні види палива», «Про альтернативні джерела енергії», «Про електроенергетику», «Про енергозбереження», «Про житлово-комунальні послуги», «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного потенціалу», «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності», «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві», «Про теплопостачання» тощо.

Проте окремі з них не узгоджуються між собою, що потребує їх перегляду, внесення відповідних змін та доповнень, удосконалення фінансово-економічного та правового регулювання цієї сфери. Це забезпечить розвиток використання біоенергетичних технологій у муніципальному секторі.

Саме тому нами проаналізовано зазначені законодавчі акти, що дало змогу запропонувати необхідні зміни та доповнення, до:

1. Бюджетного кодексу України [6]: передбачити захищеність видатків бюджету на відшкодування частини суми кредиту, залученого на придбання обладнання з використанням будь-яких видів палива та енергії (за винятком природного газу), або на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів у процесі виконання енергоефективних заходів; рефінансування зекономлених коштів на подальше впровадження енергозберігаючих та енергоефективних заходів у бюджетних установах; розширення переліку видатків місцевих бюджетів щодо реалізації проектів з використанням відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива; надання місцевим бюджетам субвенції на впровадження енергозберігаючих технологій у бюджетних установах.

2. Закону України «Про теплопостачання» [7]: передбачити надання Уряду повноважень із затвердження мінімальної частки застосування відновлюваних джерел енергії та її перегляду; укладання довгострокових договорів (5 років) на постачання бюджетним установам теплової енергії, яка вироблена на теплогенеруючих установках з використанням альтернативних джерел енергії та видів палива; фіксацію тарифів для енергосервісних договорів при постачанні такої теплової енергії з урахуванням коригування на рівень інфляції.

3. Закону України «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації» [8]: передбачити здійснення розрахунків за енергосервісними договорами з урахуванням заходів щодо виробництва теплової енергії для населення і бюджетних установ на теплогенеруючих установках з використанням будь-яких видів палива та енергії (за винятком природного газу).

4. Закону України «Про альтернативні джерела енергії» [9]: передбачити можливість укладення енергосервісного договору для скорочення споживання та/або витрат на оплату паливно-енергетичних ресурсів та/або житлово-комунальних послуг.

5. Закону України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» [10]: передбачити забезпечення інвестиційного розвитку альтернативних видів твердого палива на основі біомаси, ефективної економічної підтримки впровадження біоенергетичних технологій в агропромисловому комплексі; фінансування заходів щодо стимулювання виробництва альтернативних видів твердого палива на основі біомаси; створення матеріально-технічної бази для виробництва біопалива на основі біомаси.

6. Закону України «Про енергозбереження» [11]: передбачити застосування приладів обліку та регулювання споживання паливно-енергетичних ресурсів; обов'язкове визначення обсягу відпущених паливно-енергетичних ресурсів за показаннями приладів обліку; стимулювання впровадження біоенергетичних технологій у теплопостачанні та гарячому водопостачанні; запровадження довгострокових договорів у сфері теплопостачання; надання податкових пільг виробникам устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, та його користувачам; визнання пріоритетним кредитування закупівлі енергозберігаючого обладнання; застосування граничного рівня регуляторної норми доходів не нижче ніж 25 % для тарифів на теплову енергію, вироблену з використанням альтернативних видів палива.

7. Закону України «Про житлово-комунальні послуги» [12]: принципи державного регулювання цін/тарифів на житлово-комунальні послуги доповнити створенням умов для використання за призначенням та повернення вкладених інвестицій, необхідних для здійснення заходів, спрямованих на заміщення викопних видів паливно-енергетичних ресурсів альтернативними джерелами енергії.

Крім того, в Енергетичній стратегії України на період до 2030 р. [13] необхідно: обґрунтувати пріоритети розвитку систем теплопостачання і теплозабезпечення населених пунктів за рахунок використання біомаси; розширити ресурсну базу для виробництва теплової енергії; визначити потенціал виробництва теплової енергії на базі відновлюваних джерел, зокрема біомаси; створити сприятливі умови для зростання розвитку біоенергетичних технологій у тепло- та гарячому водопостачанні.

У Національному плані дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року [14] передбачити: розширення ресурсної бази для виробництва теплової енергії; стимулювання збільшення виробництва теплової енергії з використанням відновлюваних джерел; розширення ресурсної бази, яка має стати стимулом для підвищення рівня енергетичного використання біомаси.

Пріоритетним напрямом удосконалення фінансового забезпечення інвестиційних проектів у сфері забезпечення муніципального тепло- та гарячого водопостачання може бути стимулювання процесів інвестування сільськогосподарськими підприємствами власних коштів у розвиток та модернізацію потужностей використання біомаси, що передбачає зниження податкового навантаження на виробництво енергозберігаючих технологій, застосування механізмів пільгового оподаткування та диференціації ставок оподаткування для підприємств, які впроваджують технології виробництва біоенергії, шляхом внесення змін до розділу V «Особливості в оподаткуванні та митному регулюванні інноваційної діяльності» Закону України «Про інноваційну діяльність» [15], а також Податкового кодексу України [16]; запровадження системи державного контролю цільового використання амортизаційних фондів на цілі інвестування у відновлювану енергетику.

Крім того, важливим, на наш погляд, є підвищення ефективності використання капітальних видатків Державного бюджету на фінансування інвестиційних проектів біоенергетики та активізація державної бюджетної підтримки, що потребує розроблення і внесення до Державного бюджету на наступні роки цільових програм енергоефективності та енергозбереження.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Застосування більш ефективної державної політики впровадження нових фінансово-економічних механізмів – це єдиний шлях забезпечення сталого розвитку біоенергетичних технологій у муніципальному секторі для теплопостачання та гарячого водопостачання, отримання екологічних, економічних і соціальних вигод.

У подальшому необхідно проводити дослідження щодо адміністративно-управлінських механізмів регулювання сфери біоенергетики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт Держенергоефективності України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://saee.gov.ua/>.
2. Підготовка та впровадження проектів заміщення природного газу біомасою при виробництві теплової енергії в Україні : [практ. посіб.] / за ред. Г.Гелетука. – К. : Поліграф плюс, 2015. – 72 с.
3. Оцінка енергетичного потенціалу біомаси в Україні / [Г.Г. Гелетука, Т.А. Желєзна, М.М. Жовмір та ін.] // Промислова теплотехніка. – 2010. – Т. 32, № 6. – С. 58–65.

4. Сайт Біоенергетичної асоціація України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uabio.org/>.
5. Використання місцевої біомаси для заміщення природного газу в комунальній теплоенергетиці: проект USAID «Альтернативні джерела енергії: м. Миргород». Цілі, завдання, очікувані результати / Інститут місцевого розвитку. – USAID, 2014. – 27 с.
6. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 08.07.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
7. Закон України «Про теплопостачання» № 2633-IV від 02.06.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2633-15>.
8. Закон України «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації» № 327-VIII від 09.04.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/327-19>.
9. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» № 555-IV від 20.02.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/555-15>.
10. Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» № 400-XII від 17.10.1990 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/400-12>.
11. Закон України «Про енергозбереження» № 74/94-ВР від 01.07.1994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/74/94-%D0%B2%D1%80>.
12. Закон України «Про житлово-комунальні послуги» № 1875-IV від 24.06.2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1875-15>.
13. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2030 року» № 1071-р від 24.07.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1071-2013-%D1%80>.
14. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року» № 902-р від 01.10.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/902-2014-%D1%80>.
15. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV від 04.07.2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
16. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

REFERENCES

1. Official Website Derzhenerhoefektyvnosti of Ukraine [Electronic resource]. – Available at: <http://sae.gov.ua/> (Accessed 30 June 2016).

2. *Pidhotovka ta vprovadzhenia proektiv zamischennia pryrodnoho hazu biomassoiu pry vyrobnytstvi teplovoi enerhii v Ukraini : [prakt. posib.] / za red. H.Heletukha. – K. : Polihrafplius, 2015. – 72 p.*

3. *Otsinka enerhetychnoho potentsialu biomasy v Ukraini / [H.H. Heletukha, T.A. Zheliezna, M.M. Zhovmir ta in.] // Promyslova teplotekhnika. – 2010. – T. 32, № 6. – P. 58–65.*

4. *Sajt Bioenerhetychnoi asotsiatsiia Ukrainy [Electronic resource]. – Available at: <http://uabio.org/>.*

5. *Vykorystannia mistsevoi biomasy dlia zamischennia pryrodnoho hazu v komunal'nij teploenerhetytsi: proekt USAID «Al'ternatyvni dzherela enerhii: m. Myrhorod». Tsili, zavdannia, ochikuvani rezul'taty / Instytut mistsevoho rozvytku. – USAID, 2014. – 27 p.*

6. *Biudzhetnyj kodeks Ukrainy № 2456-VI vid 08.07.2010 [Electronic resource]. – Available at : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.*

7. *Zakon Ukrainy «Pro teplopostachannia» № 2633-IV vid 02.06.2005 [Electronic resource]. – Available at : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2633-15>.*

8. *Zakon Ukrainy «Pro zaprovadzhenia novykh investytsijnykh mozhlyvostej, harantuvannia prav ta zakonnykh interesiv sub'ektiv pidprijemnyts'koi diial'nosti dlia provedennia masshtabnoi enerhomodernizatsii» № 327-VIII vid 09.04.2015 [Electronic resource]. – Available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/327-19>.*

9. *Zakon Ukrainy «Pro al'ternatyvni dzherela enerhii» № 555-IV vid 20.02.2003 [Electronic resource]. – Available at : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/555-15>.*

10. *Zakon Ukrainy «Pro priorytetnist' sotsial'noho rozvytku sela ta ahropromyslovoho kompleksu v narodnomu hospodarstvi» № 400-XII vid 17.10.1990 [Electronic resource]. – Available at : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/400-12>.*

11. *Zakon Ukrainy «Pro enerhozberzhennia» № 74/94-VR vid 01.07.1994 [Electronic resource]. – Available at : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/74/94-%D0%B2%D1%80>.*

12. *Zakon Ukrainy «Pro zhytlovo-komunal'ni posluhy» № 1875-IV vid 24.06.2004 [Electronic resource]. – Available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1875-15>.*

13. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro skhvalennia Enerhetychnoi stratehii Ukrainy na period do 2030 roku» № 1071-r vid 24.07.2013 [Electronic resource]. – Available at : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1071-2013-%D1%80>.*

14. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro skhvalennia Natsional'noho planu dij z vidnovliuvanoi enerhetyky na period do 2020 roku» № 902-r vid 01.10.2014 [Electronic resource]. – Available at : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/902-2014-%D1%80>.*

15. *Zakon Ukrainy «Pro innovatsijnu diial'nist'» № 40-IV vid 04.07.2002 [Electronic resource]. – Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.*

16. *Podatkovyj kodeks Ukrainy № 2755-VI vid 02.12.2010 [Electronic resource]. – Available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.*